

Hilmi Bey (Mustafa Hilmi ayırliođlu) (1867-1929)

1867 (1283) yılında Ankara/Beypazarı'nda doğan Mustafa Hilmi Bey'in babası eşraftan Çayırılı-zade Mustafa Zeki Bey ve annesi Fatma Hanım'dır. Maddi durumu iyi, çiftçi bir ailenin oğlu olan Mustafa Hilmi Bey, çiftlik işleriyle uğraşırken özel hocalardan dersler almıştır.

Mustafa Hilmi Bey Beypazarı'nda dünya edebiyatında Ankara keçisi olarak bilinen tiftik keçisi yetiştiriciliğine başlamış ve kısa süre içerisinde önemli bir gelire sahip olmuştur. Orta Anadolu'nun kurak iklimi ve toprağı ile iyi bir şekilde bağdaşarak gelişen tiftik keçisi, Ankara'nın tüm ilçelerinde yetiştirilmekle birlikte en çok ürün alınan ilçeler arasında Ayaş, Güdül, Nallıhan ve Beypazarı gelmektedir. Bu keçinin yünü olan tiftik, işlenerek iplik haline getirilmekte ve bu iplikten Türk kumaşları arasında ayrı bir özelliği olan "Ankara Sofu" üretilmektedir. Bu ürünler yerli ve yabancı tüccarlar için önemli bir pazar oluşturmaktadır. Bu bağlamda ticarete atılan Mustafa Hilmi Bey, Beypazarı'ndan İstanbul'a giderek yerleşmiş ve Padişah V. Mehmet Reşat döneminde ticaretle uğraşmaya başlamıştır.

İttihat ve Terakki Fırkasının iktidarı ele geçirmek amacıyla 23 Ocak 1913 tarihinde gerçekleştirdiği Babiali Baskını başarılı olmuş ve Sadrazam Kamil Paşa zorla istifa ettirilmiştir. Bu baskın sonrası 1914'te tek parti düzeninde 5. Dönem Meclis-i Mebûsan seçimleri yapılmış ve İttihat ve Terakki Fırkası 93, Hürriyet ve İtilaf Fırkası 24, Taşnak 5 ve Bağımsızlar 149 mebus çıkarmıştır. Bu seçimde bağımsız aday olan Mustafa Hilmi Bey, Ankara Milletvekili olarak Osmanlı Mebûsan Meclisi'ne girmeyi başarmış ve Meclis'te 1914-1918 yılları arasında görev yapmıştır.

3 Temmuz 1918'de Padişah V. Mehmet Reşat vefat etmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi üzerine 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. İttihat ve Terakki Fırkasının feshedilmesinin ardından Cemiyet liderlerinin önde gelenleri ülkeyi terk etmiş ve akabinde İtilaf devletlerinin etkisi altındaki İstanbul Hükümeti ile Hürriyet ve İtilaf Fırkasınca savaş suçluları için Divan-ı Harp Mahkemelerinde yargılamalar başlatılmıştır. Bu bağlamda 5. Osmanlı Mebûsan Meclisi, Padişah VI. Mehmet Vahdettin'in 21 Aralık 1918 tarihinde yayımladığı [Padişah buyruğu](#) ile feshedilmiştir.

İttihatçılara karşı başlatılan soruşturmaların temelinde iase işlerinde yolsuzluk yaparak haksız kazanç sağlamaları ve Milli Mücadele hareketine destek sağlamaları düşüncesi gelmektedir. 1919 yılının ilk aylarında İttihatçılara karşı başlatılan tasfiye hareketindeki ilk tutuklamalar gerçekleşmiş ve tutuklananlar 16 Şubat 1919'da Bekirađa Bölüđu'ne

sevk edilmişlerdir. Damat Ferit Paşa Hükümeti döneminde tutuklananların sayısı her geçen gün artmıştır. Ankara Mebusu Mustafa Hilmi Bey'de bu süreç içerisinde İttihatçı ve zengin olduğu için tutuklanmış ve Bekir Ağa Bölüğü koğuşunda hapis yatmıştır. Nemrut Mustafa Paşa'nın başkanı olduğu Divan-ı Harpte yargılanmış ancak zenginliğinin aileden geldiğini ispat etmesi sonucu beraat etmiştir.

Mustafa Hilmi Bey 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşlarının başlattığı Milli Mücadele'ye maddi ve manevi yardımlarda bulunmaktan çekinmemiş ve İstanbul'dan yabancı bandıralı gemilerle Bandırma üzerinden Ankara'ya silah sevkiyatı gerçekleştirmiştir. Mustafa Hilmi Bey Kurtuluş Savaşı yıllarında elde ettiği bütün geliri Milli Mücadele emrine vermekten çekinmemiştir. Kendisine "*Çok veriyorsun*" diye ikazda bulunanlara "*Ben ancak malımın gelirini veriyorum. Eğer başaramaz da düşman işgali altına girsek, gelir değil bütün malımız elden gider*" şeklinde cevabı son derece anlamlıdır.

Milli Mücadele'nin örgütlenme aşaması 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında gerçekleşen Amasya Görüşmeleri ile tamamlanmıştır. Bu görüşme sonrası Ali Rıza Paşa Hükümeti, Meclis'in bir an önce açılabilmesi için gerekli seçim hazırlıklarını hızlandırmıştır. 6. Dönem Osmanlı Mebûsan Meclisi için Ekim-Aralık 1919'da 15 vilayet ve 51 livada seçimler yapılmıştır. Bu seçimde Ankara vilayeti ve kazalarından 34 kişi mebus adaylığı başvurusunda bulunmuş ve 12 Aralık 1919'da açıklanan sonuçlar sonrası Ömer Mümtaz Bey 106, Hoca Hacı Atıf Efendi 98, Çayırılı-zade Hilmi Efendi 97 ve Hacı Tayyip Efendi 83 oy alarak Osmanlı Mebusan Meclisi'ne girmeyi başarmıştır.

Mustafa Hilmi Bey Meclis'te Ankara Mebusu olarak 12 Ocak-18 Mart 1920 tarihleri arasında görev yapmıştır. 16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından resmen işgali sonrası Osmanlı Mebûsan Meclisi son toplantısını 18 Mart 1920'de yapmış, işgal güçlerinin baskısı ve yürürlükte olan anayasaya aykırı olarak 11 Nisan 1920'de Padişah buyruğu ile kapatılmıştır.

Meclisin kapatılmasından sonra Mebus Mustafa Hilmi Bey, Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın talimatına uyarak, yabancı bir gemide çımacı (halat bağlayan işçi) olarak İstanbul'dan Bandırma-Eskişehir yoluyla Ankara'ya kaçmıştır.

Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Anadolu hareketi, Ankara'da yeni bir Meclis'in açılması kararını almış ve 19 Mart 1920'de yayımlanan bir genelge ile ülke genelinde seçimler yapılmıştır. 31 Mart 1920'de Ankara'da aralarında Mustafa Hilmi Bey'in de bulunduğu dokuz kişi (Mustafa Kemal Paşa, Ahmet Rüstem Bey, Ali Fuat Paşa, Hacı Atıf Efendi, Hacı Mustafa Efendi, Ömer Mümtaz Bey, Şakir Bey, Şemsettin Efendi) mebus olarak Meclis'e girmeye hak kazanmıştır. Bu bağlamda yeni seçilen milletvekilleri ile İstanbul'dan Ankara'ya gelen son Osmanlı Mebûsan Meclisi üyelerinin katılımıyla 23 Nisan 1920'de Birinci Büyük Millet Meclisi açılmıştır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Ankara Şubesinin beş kurucu üyesinden birisi olan ve 7-8 Ağustos 1921 tarihinde oluşturulan Tekâlif-i Milliye Komisyonlarında çalışan Mustafa Hilmi Bey, TBMM'nin I. Yasama Dönemi'nde 23 Nisan 1920-3 Nisan 1923 tarihleri arasında Ankara Mebusu olarak görev yapmıştır.

1 Nisan 1923'de I. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dağılması ve seçimlerin yapılarak Meclis'in yenilenmesi kararı alınmıştır. 3 Nisan'da Teşkilat-ı Esasiye ve Seçim Kanununda bazı düzenlemeler yapılarak seçimlere gidilmiş ve II. Dönem TBMM 11 Ağustos 1923 tarihinde açılmıştır.

TBMM'nin II. Yasama Dönemi için yapılan seçimlerde Ankara'dan yedi mebus belirlenmiştir. Bu mebuslar arasında Mustafa Kemal Paşa, Ali Fuat Paşa, Ali Bey, İhsan Bey, Ömer Mümtaz Bey ve Mustafa Hilmi Bey yer almaktadır. Ankara

Mebusu Mustafa Hilmi Bey 11 Ağustos 1923-1 Kasım 1927 tarihleri arasında Meclis'te bulunmuş ve pek çok tarihi olaya tanıklık etmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa, Başbakan İsmet (İnönü) Paşa ve devlet erkânı, Beypazarı'na gittiğinde her zaman Mustafa Hilmi Bey'in evi Sarı Konak'ta misafir edilmiştir.

1 Kasım 1927'de mebusluğunun sona ermesiyle Beypazarı'na geri dönen Mustafa Hilmi Bey 10 Nisan 1929'da vefat etmiştir. Evli ve beş çocuk babası olan Mustafa Hilmi Bey'in ailesi, 21 Haziran 1934'te "Çayırlioğlu" soyadını almıştır.

Necdet YSAL

KAYNAKÇA

TBMM Albümü, 1920-1950, 1. Cilt, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, s. 11.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, III. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 78.

TBMM Arşivi, "Ankara Mebusu Mustafa Hilmi (Çayırlioğlu) Bey", TBMM Mazbata Sureti.

TBMM Arşivi, "Çayırli-zade Hilmi Efendi", VI. Osmanlı Mebûsan Meclisi Seçimlerinde Ankara Vilayeti Seçim Sonuçları.

28/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hilmi-bey-mustafa-hilmi-cayirlioglu-1867-1929/?pdf=7352> adresinden erişilmiştir